

Isaïes, Salomó, Zacaries, Daniel, David i Abraham

25

Pintura al tremp sobre fusta
56 × 232 cm
c. 1470-1476
Col·lecció particular

La taula representa mitges figures de sis profetes, que segons consta als filacteris són Isaïes (YSAYAS), Salomó (SALAMO), Zacaries (ZACHARIAS), Daniel (DANIEL), David (DAUIT) i Abraham (ABRAM). Les dimensions de la taula i la figuració dels profetes remetent a un retaule de dimensions considerables dedicat a temes mariològics i cristològics del qual devia formar part com a meitat de la seva predel·la o subpredel·la. Inicia la sèrie Isaïes, el primer dels quatre profetes majors, el qual, representat de perfil, ens lliga a la resta de profetes, començant per Salomó en actitud de jutge; a continuació, Zacaries, amb la mirada atenta a la lectura i a la vegada trista sembla iniciar-nos en el cicle de la passió de Crist; el segueix, en quarta posició, coincidint amb el fet de ser el quart dels profetes majors, Daniel, el nom del qual significa Déu (Ell) és el meu jutge, que podria indicar-nos l'anunciat procés de la passió de Crist atès que és considerat com a prefigura del Salvador; a continuació, amb corona, David, fill de Jessè i segon rei d'Israel, la presència del qual ens podria remetre al triomf de Crist sobre Satanàs o a la seva autoria del *Llibre dels salms*, i finalment, una altra vegada en posició de perfil, Abraham, que assenyalant-nos amb la mà esquerra el llibre tancat que porta a la mà dreta, ens fa reflexionar sobre la idea de sacrifici, tenint en compte la possibilitat que la taula estigués situada en una posició adjacent al tabernacle. Les figuracions dels profetes ressalten per uns medallons circulars amb relleus florals i punts de guix daurats, que han estat relacionats per Post (1938, vol. VII-I, pàg. 160) amb el retaule de l'església de la Sang d'Alcover pintat per Jaume Ferrer II, l'any 1457.

Atès que és de procedència desconeguda, encara que Post comenta que el col·leccio-

nista Junyer manifestà que la taula procedia de Manresa, i que no està documentada, és una de les obres que es fa difícil d'atribuir a Jaume Huguet. El professor de Harvard, tot i estar segur de l'autoria d'Huguet, la classifica, per precaució, dintre d'un grup dubtós de treballs d'aquest artista, mentre que Josep Gudiol i Santiago Alcolea (1987, pàg. 168) l'atribueixen definitivament a la producció del pintor de Valls.

La resolució inferior d'algunes de les mans, les irregularitats anatòmiques de les figures i l'encaixament dels caps reflecteixen la intervenció de membres d'un obrador a les figures, i la de la mà d'un pintor expert als caps, els quals per la seva estructuració i per la personalitat de les cares corresponen, al nostre parer, a models pròxims als representats al retaule de *Sant Jordi*, obra àmpliament discutida i que Post va incloure en l'òrbita de Martín de Soria.

Els paral·lelismes amb l'obra de Martín de Soria són difícils d'observar atesa la defec-tuosa restauració de les dues pintures que representen sant Miquel arcàngel i santa Caterina d'Alexandria (1459)^[1] i la problemàtica recuperació del retaule d'Ejea de los Caballeros (1459-1476).^[2] El retaule major de la parròquia de Pallaruelo de Monegros (1485), a Osca, es distancia més clarament dels cànons aquí estudiats. No obstant això, es fa difícil l'anàlisi comparativa de les obres, atès que a la producció de Martín de Soria, a la de Jaume Huguet i a diverses obres no documentades, s'hi reflecteixen una sèrie de coincidències que en fan difícil l'atribució. Fabián Mañas opina, respecte de la pintura aragonesa, que atès el nombre d'obres coincidents i el seu distanciament geogràfic, més aviat sembla que es tracti d'un estil que d'un pintor.^[3]

Pel que fa a la figuració de profetes en me-

dallons circulars, l'única referència existent en la pintura catalana és a la part alta del retaule del monestir de Sant Esteve de Banyoles (1437-1439) de Joan Antigó. La taula dels profetes podria ser una varietat estructural de la predel·la dels retaules catalans si tenim en compte la seva presència en escultura, a la centúria anterior, al retaule de la *Mare de Déu* de Cornellà de Conflent, obra de Jaume Cascalls i, per proximitat, el dedicat a santa Bàrbara del Mestre de Santa Basillissa. No coneixem cap retaule de la pintura catalana que inclogui, a la seva estructura, una subpredel·la de característiques similars a les de la taula dels profetes. La seva presència en terres valencianes, mallorquines i castellanen en la primera meitat del segle XV i la seva prodigalitat a les aragoneses d'ençà del retaule d'Ontiñena (1440s), en la segona meitat,^[4] aproximen la taula dels profetes al Regne d'Aragó; no obstant això, atès que els retaules de l'estructura dels quals tenim notícia o que s'han conservat són un nombre molt limitat i que el reciclatge per a usos posteriors, per la seva temàtica i les seves dimensions, és força difícil, no podem afirmar que no formés part d'un retaule català. És possible que hi hagués tradició en aquesta factura, tenint en compte el seu arrelament a l'Aragó i la relació manifesta entre la pintura aragonesa i la catalana, o que fos el resultat de les exigències del comitent.

Post, tenint en compte l'esmentada procedència de Manresa, dóna com a possibilitat d'origen el retaule de Berga, documentat l'any 1455, encara que la major part de les relacions dels profetes, les troba amb els retaules dels revenedors (1455-1460) i del *Conestable* (1464-1465), mentre que si tenim en compte les dates de realització de la majoria dels retaules aragonesos amb sub-



predel·la semblant, el de les santes Justa i Rufina de Maluenda (1475), el de la Santa Creu de l'església de Blesa (1485-1487), ens situen a l'últim quart del segle xv. Si considerem la possibilitat que Jaume Huguet sigui l'autor de l'obra, observem que la dècada dels anys setanta es valora, majoritàriament, com un període amb una producció molt per sota de les seves possibilitats, valoració gens justificable, si prenem com a referència la mestria demostrada en les seves produccions documentades anteriors, el retaule del *Conestable* (1464-1465) i la taula central del retaule de *Sant Bernardí i l'àngel custodi* (1468) (Verrié-Ainaud, 1942, pàg. 33). La clara col·laboració d'ajudants que s'observa en el calvari (1470) i altres obres de l'últim retaule esmentat, en els compartiments del retaule de l'església de Sant Martí de Pertegàs a Sant Celoni (1465-1480) i en alguns dels compartiments del retaule del convent de Sant Agustí de Barcelona (1465-1486), ha fet que Gudiol i Ainaud (1948, pàg. 87) suposin que Huguet, al voltant del 1472, fou «víctima d'una aguda crisi moral i econòmica en el moment en què els primers símptomes de cansament físic devien començar a trucar a la seva porta.» Ainaud (1955, pàg. 36) troba que les col·laboracions observades per-

meten «fixar al voltant de 1467 un moment culminant del darrer període de maduresa creadora d'Huguet, abans que la rutina de l'obrador s'imposés definitivament», trajectòria artística similar a la que proposen Gudiol i Alcolea (1987, pàg. 173-174) en datar els tres compartiments del retaule del convent de Sant Agustí que denoten la intervenció directa d'Huguet, els dos de la predel·la i el de la consagració de Sant Agustí, en el període 1465-1470. El possible inici de l'aprenentatge, a l'obrador d'Huguet, de Rafael i Pau Vergós (1472-1475); el rebut final del retaule (1480) fet per a l'església parroquial de Sant Martí de Pertegàs, del qual no descartem un possible retard respecte al lliurament de l'obra; els nomenaments com a «obrer», els anys 1472 i 1476, i com a «prohom en cap», el 1479-1480, a la Confraria dels Freners; la maduresa pictòrica; el perfecte domini del dibuix i la valoració feta a partir dels documents subsistents, forçosament aleatòria, ens fa pensar en una possible producció continuadora, a bona part de la dècada dels setanta, de les excel·lents possibilitats artístiques d'Huguet, a l'actualitat parcialment catalogada com de la suposada primera època i dins la qual destacariem la taula dels sis profetes.

La sensibilitat i la intensitat dels caps dels

profetes fan que observem aquesta obra totalment distanciada, en el temps i en l'autoria, de certes obres que suposadament van configurar la primera producció de l'artista, entre les quals destacariem, per la coincidència temàtica, els profetes del problemàtic retaule de Vallmoll.

Segons la nostra opinió, la taula dels profetes correspon a la mateixa autoria que el cap de profeta del Museu del Prado i el retaule de *Sant Jordi*, ja esmentat, i relacionada amb la de les taules del retaule d'Alloza, totes obres indocumentades, immerses en la dicotomia Jaume Huguet-Martín de Soria, que segons nosaltres corresponen, majoritàriament, a la producció dels anys 1470-1476 de l'artista valenc.

FRANCESC RUIZ QUESADA

[1] LACARRA DUCAY, M.C., *Museo de Bellas Artes de Zaragoza*, Catálogo, Ed. Musea Nostra, 1990, pàg. 35-36.

[2] LACARRA DUCAY, M.C., *Joyas de un patrimonio*, Saragossa: 1990, pàg. 14-82.

[3] MANAS BALLESTÍN, Fabián, *Pintura gòtica aragonesa*, Saragossa. Guara Editorial SA, 1979, pàg. 133-134.

[4] BERG SOBRE, Judith, *The Development of the Painted Retable in Spain, 1350-1500*, Columbia: University of Missouri Press, 1989, pàg. 98-100.